

Wpływ cyklu kształcenia studentek pielęgniarstwa na świadomość o zakażeniach przenoszonych drogą płciową

Influence of education cycle on the awareness of nursing students about sexually transmitted diseases

Seweryn Haratyk, Anita Kocięba-Łaciak

Zakład Propedeutyki Pielęgniarstwa, Katedra Pielęgniarstwa, Śląski Uniwersytet Medyczny w Katowicach

AUTOR DO KORESPONDENCJI:

Seweryn Haratyk

Zakład Propedeutyki Pielęgniarstwa Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach

SP Szpital Kliniczny im. A. Mieleckiego SUM

Ul. Francuska 20/24

40-027 Katowice

E-mail: sew9@wp.pl

STRESZCZENIE

Wpływ cyklu kształcenia studentek pielęgniarstwa na świadomość o zakażeniach przenoszonych drogą płciową

Cel pracy. Ocena wpływu kształcenia studentek pielęgniarstwa na świadomość zakażeń przenoszonych drogą płciową.

Materiał i metody. Badaniem objęto 69 studentek I roku oraz 33 studentki IV roku. Badania przeprowadzono za pomocą autorskiej, anonimowej ankiety. Średni wiek wszystkich studentek wynosił $22,6 \pm 5,4$ lat. Średni wiek inicjacji studentek I roku wynosił średnio $17,8 \pm 1,2$ lat, natomiast dla IV roku – średnio $19,7 \pm 2,2$ lat.

Wyniki badań. Studentki I roku uzyskały w ankiecie średnio 21 punktów, natomiast IV roku – 20 punktów. Jako sposób zabezpieczenia przed chorobami przenoszonymi drogą płciową zarówno studentki I jak i IV roku wymieniają kolejno prezerwatywę oraz posiadanie stałego partnera. Ponad 28% studentek I roku, które rozpoczęły współżycie seksualne podaje, że nie zabezpiecza się przed chorobami przenoszonymi drogą płciową, mimo że 20,4% z nich używa prezerwatywy jako metody antykoncepcji, co może świadczyć o ich niewiedzy. Liczba punktów uzyskanych w ankiecie przez studentki I i IV roku nie różni się między sobą w sposób istotny statystycznie ($p=0,8$), natomiast studentki, które rozpoczęły współżycie uzyskały znamienne większą liczbę punktów niż te, które nie rozpoczęły współżycia ($p=0,01$).

Wnioski: Rozpoczęcie współżycia wpływa w istotniejszy sposób na świadomość studentek o zakażeniach przenoszonych drogą płciową niż sam cykl kształcenia.

Słowa kluczowe: choroby przenoszone drogą płciową, cykl kształcenia, świadomość.

ABSTRACT

Influence of education cycle on the awareness of nursing students about sexually transmitted diseases

Aim. The aim of this study was to assess the impact of education on the awareness of nursing students about sexually transmitted infections.

Materials and methods. The study included 69 first-year students and 33 fourth-year students. The study was conducted with the use of an anonymous questionnaire. The average age of all students was 22.6 ± 5.4 years. The average age of initiation of first-year students averaged 17.8 ± 1.2 years, while for four years – an average of 19.7 ± 2.2 years.

Results. First-year students in the questionnaire obtained an average of 21 points, while the fourth year – 20 points. As a way of protection against sexually transmitted diseases both groups of students mention condoms and having a regular partner. Over 28% of first-year students who began sexual intercourse reported that do not protect against sexually transmitted diseases, despite the fact that 20.4% of them use condoms as a method of contraception, which may indicate their lack of knowledge. Difference between number of points obtained in the questionnaire by students of I and IV year is no statistically significant ($p=0.8$). Students who began intercourse obtained significantly more points than those who have not started sexual intercourse ($p=0,01$).

Conclusions. Starting sexual intercourse more than education cycle influence on the awareness of students about sexually transmitted infections.

Key words: sexually transmitted diseases, the cycle of education, awareness.

WPROWADZENIE

Zakażenia przenoszone drogą płciową są istotnym problemem w społeczeństwie, dlatego tak ważne jest podniesienie poziomu świadomości jak i propagowanie wiedzy na temat możliwości skutecznego zabezpieczenia się przed nimi. Według GUS w 2009 roku zgłoszono w Polsce 1669 nowych zakażeń kiłą i rzeżączką, a liczbę osób żyjących w Polsce z HIV/AIDS (również nieświadomie) szacowano na ok. 25–35 tysięcy osób (około 700 nowych zachorowań rocznie). Szczególnie istotne jest odpowiednie przygotowanie pielęgniarek jako potencjalnych propagatorek prawidłowej wiedzy i zachowania wobec problemu jakim są choroby przenoszone drogą płciową.

W ramach funkcji edukacyjnej pielęgniarki sprawują opiekę m.in. nad chorymi zarażonymi wirusem HIV. Ich profesja wymaga solidnych podstaw wiedzy. Często właśnie z powodu niedostatecznej wiedzy pielęgniarki prezentują negatywne postawy wobec pacjentów zarażonych. Powoduje to strach przed podjęciem się opieki nad chorym, a w efekcie opiekę na znacznie niższym poziomie od optymalnej.

CEL PRACY

Celem pracy była ocena wpływu kształcenia studentek pielęgniarstwa na wiedzę i zachowania zdrowotne dotyczące zakażeń przenoszonych drogą płciową.

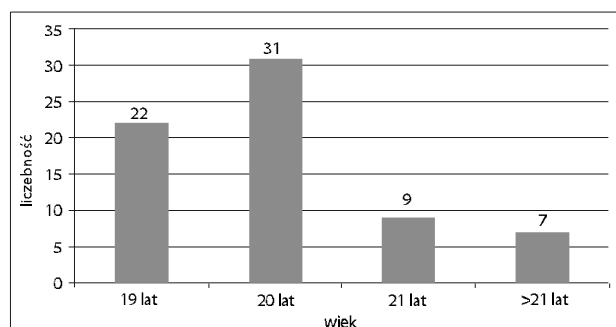
MATERIAŁ I METODY

Badania przeprowadzono za pomocą autorskiej, anonimowej ankiety, w której zawarto pytania dotyczące zakażeń przenoszonych drogą płciową. Kryterium włączenia do badania był określony etap w cyklu kształcenia studentek – I lub IV rok studiów pielęgniarstwa (I rok studiów licencjackich lub I rok magisterskich). Uzasadnieniem wyboru ankietowanych studentek była ocena wpływu kształcenia (I i IV rok pielęgniarstwa) na świadomość o zakażeniach przenoszonych drogą płciową.

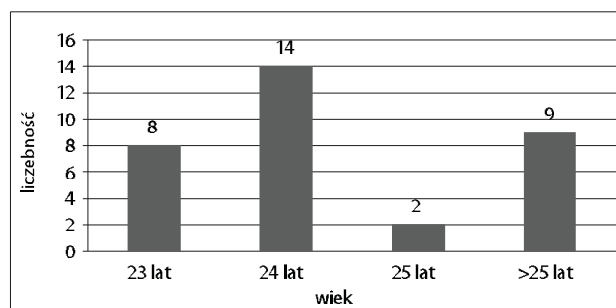
Uczestniczki badania zostały poproszone o podanie wieku, informacji o rozpoczęciu współżycia, posiadaniu stałego partnera i ewentualnej ilości wcześniejszych partnerów. W kwestionariuszu ankiety w pytaniach sprawdzających wiedzę można było zdobyć maksymalnie 31 punktów, z czego 29 punktów z wiedzy o zakażeniach. Eksperymentalna hipoteza zakładała, że studentki IV roku studiów pielęgniarstwa będą posiadać większą wiedzę niż studentki na początku kształcenia.

Analizę przeprowadzono przy użyciu programu Statistica 9.0. W związku z brakiem rozkładu normalnego danych, zastosowano testy nieparametryczne (test U-Manna Whitneya, korelacja Spearmana).

Badaniem objęto 69 studentek I roku oraz 33 studentki IV roku (I rok studia II stopnia). Średni wiek studentek I roku wynosił $20,1 \pm 1,3$ lat, a IV roku $27,7 \pm 6,95$ lat. Średni wiek wszystkich badanych wynosił $22,6 \pm 5,4$ lat.

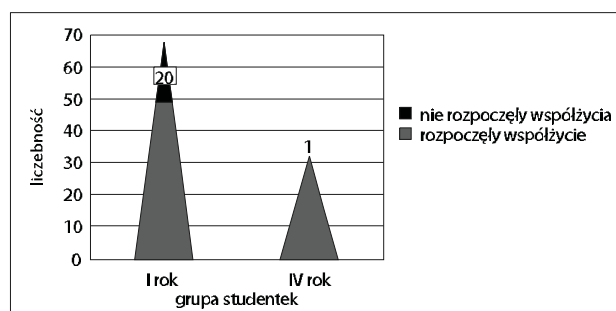
Ryc. 1. Liczebność studentek I roku według wieku.

Ryc. 2. Liczebność studentek IV roku według wieku.

WYNIKI BADAŃ

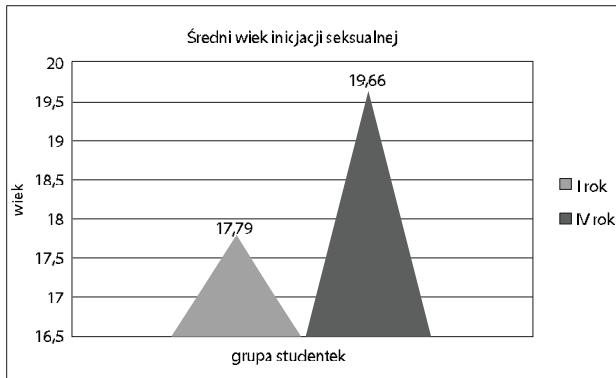
Na podstawie naszej analizy uzyskaliśmy następujące wyniki. 49 ankietowanych studentek I roku (71%) oraz 32 studentki IV roku (96,7%) rozpoczęło współżycie seksualne. 20 respondentek I roku i tylko 1 badana IV roku przyznała, że jeszcze nie rozpoczęła współżycia (odpowiednio 29% dla I roku i 3,3% dla IV roku pielęgniarstwa).

Ryc. 3. Inicjacja seksualna wśród studentek I i IV roku.

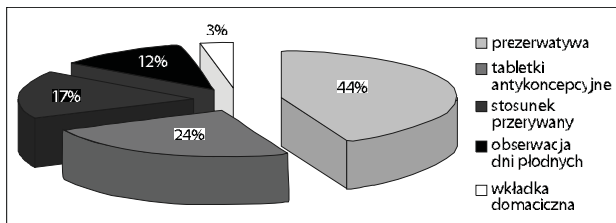
Minimalny wiek inicjacji dla studentek pielęgniarstwa I roku wynosił 16 lat, a maksymalny 21 lat (średnio dla I roku wynosił $17,8 \text{ lat} \pm 1,2$). Minimalny wiek inicjacji dla IV roku stanowił 16 lat, maksymalny 24 lata (średnio dla IV roku wyniósł $19,7 \text{ lat} \pm 2,2$).

Studentki I roku zdobyły średnio 20,9 punktów (najniższy wynik 13 punktów – 1 osoba, najwyższy 26 pkt – 5 studentek). Studentki IV roku zdobyły średnio 20 punktów (najniższy wynik 10 pkt – 1 studentka, najwyższy 26 pkt – 1 studentka).

■ Ryc. 4. Średni wiek inicjacji seksualnej studentek I i IV roku.

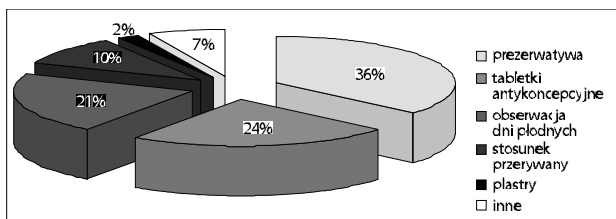
Jako metody antykoncepcji studentki I roku pielęgniarstwa najczęściej wymieniali prezerwatywę (44%) i przyjmowanie pigułek antykoncepcyjnych (24%). Aż 13 osób jako metodę antykoncepcji podało stosunek przerywany (17%), obserwację dni płodnych (12%) oraz wkładkę domaciczną (3%).

■ Ryc. 5. Metody antykoncepcji studentek I roku.

Wśród studentek IV roku 15 osób wymieniło prezerwatywę (36%), 10 przyjmowanie pigułek antykoncepcyjnych (24%), 9 ankietowanych podało obserwację dni płodnych (21%). 4 osoby jako metodę antykoncepcyjną wymieniło stosunek przerywany (10%), 1 stosowanie plastrów hormonalnych (2%), a 3 respondentki zaznaczyły inne metody (7%).

Dwie ankietowane studentki IV roku pielęgniarstwa, podające jako metodę antykoncepcji obserwację dni płodnych, w innych pytaniach wymieniły nieprawidłowe właściwości i cechy nieplodnego śluzu szyjkowego, co może świadczyć o złym stosowaniu tej metody (22% ankietowanych podających metodę Billingsa jako sposób zabezpieczenia się przed ciążą).

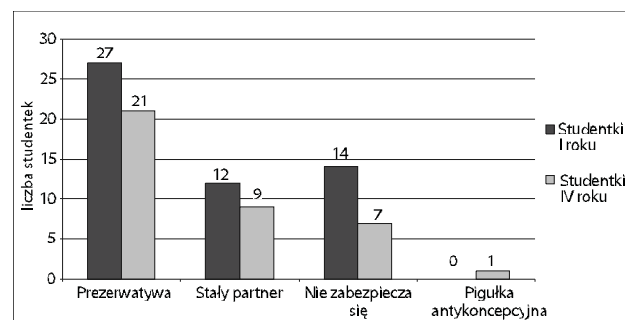

■ Ryc. 6. Metody antykoncepcji studentek IV roku.

Na pytanie o sposób zabezpieczania się przed chorobami przenoszonymi drogą płciową odpowiedziało 49 ankietowanych studentek I roku i 32 IV roku (były to osoby,

które już rozpoczęły współżycie). 27 studentek I roku wymieniło prezerwatywę, 12 osób wskazało na posiadanie stałego partnera. 14 studentek, które rozpoczęły inicjację seksualną podaje, że nie zabezpiecza się przed chorobami przenoszonymi drogą płciową, mimo że 10 z nich podaje używanie prezerwatywy jako metody antykoncepcji, co może świadczyć o ich niewiedzy odnośnie metod zapobiegania chorobom. Studentki IV roku pielęgniarstwa podały, że zabezpieczają się przed chorobami przenoszonymi drogą płciową przez stosowanie prezerwatywy 21, stały partner 9 ankietowanych, 7 studentek podaje, że się nie zabezpiecza, a 1 studentka podaje tabletki antykoncepcyjne jako metodę zabezpieczania się przed chorobami, co może świadczyć o niewiedzy. Żadna ze studentek pielęgniarstwa nie podała jako metody zabezpieczenia się przed chorobami przenoszonymi drogą płciową abstinencji.

Studentki I roku uzyskały w ankiecie średnio 21 pun-

■ Ryc. 7. Sposoby zabezpieczania się przed chorobami przenoszonymi drogą płciową przez studentki I i IV roku.

któw, natomiast IV roku – 20 punktów. Liczba punktów uzyskanych w ankiecie przez studentki I i IV roku pielęgniarstwa nie różni się między sobą w sposób istotny statystycznie (test U-Manna Whitney, $p=0,8$), podobnie jak liczba punktów uzyskana w poszczególnych grupach wiekowych. Studentki, które rozpoczęły współżycie seksualne, uzyskały znamienne większą liczbę punktów niż te, które nie rozpoczęły współżycia (test U-Manna Whitney, $p=0,01$). Wiek studentek nie jest skorelowany z wynikiem testu (Korelacja Spearmana). Podobnie brak istotnych zależności uzyskano analizując oddzielnie studentki I i 4 roku. Wyniki testów statystycznych przedstawia tabela 1.

■ Tab. 1. Wyniki testów statystycznych

Rok studiów vs ilość zdobytych punktów	Suma rang I rok	Suma rang IV rok	P	U-Manna Whitney
	3638	1615	0,8	
Inicjacja seksualna vs ilość zdobytych punktów	Suma rang „po inicjacji”	Suma rang „przed inicjacją”	P	U-Manna Whitney
	4475,5	777,5	0,01	
Wiek vs ilość zdobytych punktów	R	P	Korelacja Spearmana	
	-0,03	0,7		

p – poziom istotności

r – współczynnik korelacji.

OMÓWIENIE

Choroby przenoszone drogą płciową, dawniej zwane chorobami wenerycznymi, są obecnie często diagnozowane. Wśród nich znajduje się ponad 20 chorób wywołanych przez bakterie, wirusy, grzyby i pasożyty. Do najbardziej rozpowszechnionych należą: kiła, AIDS, rzesistkowica, wirusowe zapalenia wątroby, cewki moczowej, wszawica łonowa, świerzb i rzeżączka. Szacuje się, że rocznie na choroby przenoszone drogą płciową choruje około 330 mln ludzi (wg WHO). Niestety są to dane zaniżone, ponieważ osoby, które nie odczuwają żadnych objawów choroby, nie zgłaszają się do lekarza. Każda z tych osób może nieświadomie zarażać innych poprzez kontakty seksualne.

Zespół nabytego upośledzenia odporności (AIDS) jest jedną z najbardziej niebezpiecznych chorób przenoszonych drogą płciową, na którą nie ma skutecznego leku ani szczepionki. Epidemia AIDS i jej nagłaśnianie sprawiło, że największą uwagę poświęca się właśnie zespołowi nabytego upośledzenia odporności, co ma swoje odzwierciedlenie w literaturze, mimo że inne choroby przenoszone drogą płciową również są rozpowszechnione. Bardzo niepokojącym zjawiskiem odnotowywanym w krajach europejskich jest wzrost zachorowań przez kontakty seksualne.

W literaturze przedstawiono wyniki badań wiedzy studentów podczas 3-letniego procesu kształcenia [1, 2]. W społeczności chińskiej wykazano brak związku między poziomem wiedzy, postawami i intencjami studentów. Choć wielu z nich podało prawidłowe odpowiedzi o podstawowych mechanizmach transmisji HIV, a studenci wyższych roczników mieli większy poziom wiedzy niż uczniowie początkujący, wciąż istniało wiele nieścisłości w wiedzy na temat zapobiegania zakażeniom [2]. W interpretacji wyników autorzy badań z Chin przypuszczali, że brak wiedzy studentów może mieć negatywny wpływ na ich postawy wobec chorych i gorszą opiekę. W przeciwieństwie do przytoczonych wyżej danych, nasze badanie nie wykazało wzrostu wiedzy studentek wraz cyklem kształcenia, co można tłumaczyć prawdopodobnie faktem, że nie wszystkie badane studentki IV roku podjęły studia II stopnia zaraz po ukończeniu studiów licencjackich, a czas jaki upłynął do chwili kontynuacji studiów mógł przyczynić się do dezaktualizacji ich wiedzy.

Studia pielęgniarstwa, gdzie studenci kształcą się w profesjonalny sposób, powinny być zaprojektowane w sposób zapewniający dostateczny poziom wiedzy o HIV/AIDS oraz innych chorobach przenoszonych drogą płciową i zapewnienia optymalnej opieki dla osób zakażonych. W Anglii badano, czy studia licencjackie trwające 3 lata powodują ukończenie kształcenia z większą wiedzą w zakresie możliwości zakażenia i opieki nad pacjentami z HIV. Badaną grupę studentów pielęgniarstwa porównano ze słuchaczami matematyki. Okazało się, że studenci pielęgniarstwa mają większą wiedzę w tym temacie, jednakże mimo to jest ona nadal bardzo niska [1].

W Finlandii, Estonii i Litwie porównano postawy populacji studentów pielęgniarstwa wobec HIV. Okazało się, że długie doświadczenie zawodowe korelowało z ogólną postawą – im dłużej oni pracowali w zawodzie, tym bardziej negatywne postawy reprezentowali, szczególnie wobec homoseksualnych pacjentów [3].

Studenci amerykańscy w badaniu przeprowadzonym w 2003 roku twierdzili, że HIV może być przenoszone przez komary – takie wierzenia prawdopodobnie powstały z uwagi na bliskość jezior i klimat wiejski. Szokująca niewiedza studentów była pewnie jedną z głównych przyczyn niepokoju, negatywnych postaw i niechęci do opieki nad osobami chorymi na AIDS [4, 5]. W wypowiedziach badanych przez nas studentek również można napotkać zaskakujące stwierdzenia świadczące o niskim poziomie ich wiedzy, np. stosowanie pigułek antykoncepcyjnych jako metody prewencji chorób przenoszonych drogą płciową.

Wg literatury badania przeprowadzono także w celu sprawdzenia wpływu edukacji zdrowotnej na poziom wiedzy i postawę pielęgniarek na temat sposobów przenoszenia i zapobiegania infekcjom wenerycznym. Badaną populacją byli egipscy studenci pielęgniarstwa. Zostali oni poddani profesjonalnej edukacji zdrowotnej, a ocena poziomu ich wiedzy była przeprowadzona przed i po interwencji dydaktycznej. Pod koniec badań stwierdzono, że edukacja zdrowotna jest bardzo skutecznym narzędziem w zwiększeniu wiedzy pielęgniarek [6].

Określenia wpływu wiedzy i postaw pielęgniarek związanych z HIV dokonano także na Litwie. Program został zaprojektowany w taki sposób, by jak najskuteczniej zwiększyć wiedzę pielęgniarek i poprawić ich postawy wobec wirusa HIV [7].

Studenci pielęgniarstwa w Nigerii natomiast uczestniczyli w ramach szkoły licencjackiej w wykładach na temat zakażeń przenoszonych drogą płciową. Ich postawa i wiedza po przeprowadzonym szkoleniu znacznie się zwiększyła. Zasugerowano więc, że istnieje potrzeba modyfikacji programu kształcenia w taki sposób, by wiedza zdobyta przez studentów pielęgniarstwa była na jak najwyższym poziomie [8]. Analogiczne wnioski stwierdzono na podstawie przeprowadzonego badania wśród polskich studentów.

Pielęgniarki będąc najliczniejszą grupą pracowników służby zdrowia na świecie biorą udział w niemal wszystkich szczeblach opieki zdrowotnej i często są centralnymi podmiotami kontrolnymi w opiece medycznej. Dlatego tak istotna jest ich świadomość na temat zachorowań, sposobów zakażenia i profesjonalnej opieki nad pacjentami.

W Polsce niestety nie zbadano postaw studentów wobec chorych, jednakże brak dostatecznej wiedzy na temat możliwości zakażenia i prewencji chorób przenoszonych drogą płciową również może się przyczynić do negatywnych postaw wobec przyszłych pacjentów. Dlatego tak bardzo istotne jest zdobycie wiedzy i pozytywnych postaw od nauczycieli.

WNIOSKI

1. Cykl kształcenia nie podnosi w sposób istotny świadomości o zakażeniach przenoszonych drogą płciową studentek IV roku pielęgniarstwa w porównaniu ze studentkami I roku. Na niski poziom wiedzy studentek pielęgniarstwa może mieć wpływ obok samego planu nauczania, również niewystarczający stopień samokształcenia badanych.
2. Istnieje potrzeba zwiększenia nacisku przez uczelnie na rozwijanie odpowiednich programów edukacyjnych,

stale ocenianych w celu ustalenia ich skuteczności. Edukowanie studentek pielęgniarstwa na temat chorób przenoszonych drogą płciową ma dodatkowo istotne znaczenie, gdyż są one potencjalnymi osobami promującymi w przyszłości prozdrowotne zachowania w społeczeństwie.

PIŚMIENNICTWO

1. Snowden L. An investigation into whether nursing student alter their attitudes and knowledge levels regarding HIV infection and AIDS following a 3-year programme leading to registration as a qualified nurse. *Journal of Advanced Nursing*. 1997; 25 (6): 1167–74.
2. Li Y., Scott C., Li I. Chinese nursing students' HIV/AIDS knowledge, attitudes and practice intentions. *Applied Nursing Research*. 2008; 21 (3): 147–52.
3. Suominen T., Koponen N., Staniulienė V. et al. Nursing students' attitudes towards HIV/AIDS patients In Finland, Estonia and Lithuania. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*. 2009; 23 (2): 282–289.
4. Earl C., Penney P. Rural nursing students' knowledge, attitudes, and beliefs about HIV/AIDS: a research brief. *Journal of the Association of Nurses in AIDS Care*. 2003; 14 (4): 70–3.
5. Pickles D., King L. Belan I. Undergraduate nursing student's attitudes towards caring for people with HIV/AIDS. *Nurse Education Today*. 2012; 32 (1): 15–20. Epub 2011.
6. Shouman A.E., Fotouh A.A. The impact of health education on the knowledge and attitude of Egyptian nurses towards occupational HIV infection. *The Journal of the Egyptian Public Health Association*. 1995; 70 (1–2): 25–35.
7. Mockiene V., Suominen T., Valimaki M. et al. The Impact of an Education Intervention to Change Nurses' HIV-Related Knowledge and Attitudes in Lithuania: A Randomized Controlled Trial. *The Journal of the Association of Nurses in AIDS Care*. 2011; 22 (2): 140–9.
8. Uwakwe C.B. Systematized HIV/AIDS education for student nurses at the University of Ibadan, Nigeria: impact on knowledge, attitudes and compliance with universal precautions. *Journal of Advanced Nursing*. 2000; 32 (2): 416–24.

Praca przyjęta do druku: 26.01.2012

Praca zaakceptowana do druku: 20.04.2012